

**වාහව-වහජිවි
සහජිවහසව
පුවේශසක්
රේණුකා විරක්කොඩි**

හෙක්ටර් කොඩිඛකඩුව ගොවිකටයුතු පර්යේෂණ හා
පුහුණුකිරීමේ ආයතනය

9 786245 973453

**මානව-වහරී
සහරීවහර
පුවරීශර**

රණුකා වරකකොච්ච

හෙක්ටර් කොච්චකච්ච ගොවිකටයුතු පර්යේෂණ හා
පුනුණුකරීණ ආයතනය

ප්‍රලේඛන මාලා අංක :
2024/01

මානව - ව්‍යවස්ථිත සහජීවනයට
ප්‍රවේශයක්

ISBN : 978-624-5973-45-3

වීරක්කොඩි, රේණුකා
2024 අගෝස්තු

© හෙක්ටර් කොබ්බෑකඩුව
ගොවිකටයුතු පර්යේෂණ හා
පුහුණුකිරීමේ ආයතනය

ප්‍රකාශනය :

හෙක්ටර් කොබ්බෑකඩුව
ගොවිකටයුතු පර්යේෂණ හා
පුහුණුකිරීමේ ආයතනය
අංක 114, විජේරාම මාවත,
කොළඹ 07.

පටුන

මාතෘකා	පිටුව
1. හැඳින්වීම	02
2. නිරීක්ෂණ	03
2.1. ගැටලුවට පූර්ණ වශයෙන් වගවන පාර්ශවයක් නො සිටීම	03
2.2. මානව වනජීවී ගැටුමේ මූල හේතු, විවිධත්වය හා සංකීර්ණ බව කෙරෙහි නිසි අවධානයක් යොමු නොවීම	03
2.3. “වනජීවී අපහරණය මෙම ගැටලුවට එකම විසඳුම ය” යන මතයේ එල්බ සිටීම	05
2.4. “වනජීවී අපහරණය ප්‍රායෝගිකත්වයෙන් බැහැර ක්‍රමවේදයක් ය” යන අනවබෝධය	05
3. නිර්දේශ	06
3.1. බෝග වගාවේ දී සිදුවන වනජීවී හානි සම්බන්ධයෙන් ගත යුතු ඉදිරි ක්‍රියාමාර්ග කඩිනම් කිරීම සඳහා කෘෂිකර්ම අමාත්‍යාංශය යටතේ විෂයානුබද්ධ ඒකකයක් පිහිටුවීම	06
3.2. බෝග පද්ධති හා/හෝ විශාල පළිබෝධකයන් ඉලක්ක කර ගත් සමෝධානික පළිබෝධ පාලන ක්‍රම හඳුනාගැනීම හා ක්‍රියාත්මක කිරීම	08
3.3. ගොවි බිම් වටලා තනන වගා ආරක්ෂිත වැටවල් ප්‍රවර්ධනය කිරීම	10
3.4. නිවැරදි තොරතුරු හා සංඛ්‍යා මත පදනම් ව ප්‍රතිපත්තිමය විධි විධානවල අපැහැදිලි තැන් නිරවුල් කිරීම/ සංශෝධනය කිරීම/ නව ප්‍රතිපත්ති සම්පාදනය කිරීම සඳහා නිසි පියවර ගැනීම	15
3.5. වනජීවී හානි පාලනය කිරීම සම්බන්ධයෙන් වන සංරක්ෂණ හා/හෝ වනජීවී සංරක්ෂණ දෙපාර්තමේන්තුවලට අදාළ යෝජනාවල ශක්‍යතාව පරීක්ෂා කිරීම	16
3.6. මානව-වනජීවී ගැටුම කළමනාකරණයට ඉවහල් වන නවෝත්පාදන දිරිගැන්වීම	17
3.7. මානව-වන ජීවී ගැටුම කළමනාකරණය සඳහා උචිත ක්‍රමවේද ප්‍රජාව වෙත සන්නිවේදනය කිරීම	18
මූලාශ්‍ර	20
ඇමුණුම	21

පෙරවදන

පෘථිවි තලය මත වාසය කල අතීත මානවයා ට වන ජීවීන් සමඟ ගැටුමක් නොතිබෙන්නට ඇත. එහෙත් ඒ මානවයාගේ නූතන පරපුර බේදනීය ලෙස වනජීවීන් හා ගැටුමකට අවතීර්ණ වී තිබේ. මානවයාගේ නොසිදෙන ආඥාවන් සහ වුවමනාවන් වන ජීවීන්ගේ නිදහසට, ජීවත්වීමට හා බෝවීමට සුවිසල් අභියෝගයක් එල්ල කර ඇති වටපිටාව මානව-වනජීවී ගැටුම ලෙස නම් කොට, මානවයා ඒ පිළිබඳව අධ්‍යයන, සම්මන්ත්‍රණ, සංසද පවත්වයි. එහෙත්, ඊට තිරසාර විසඳුමක් සොයාගන්නට නම් සමත් වී නොමැත.

පසුගිය සත් වසරක නිරීක්ෂිත කාල පරිච්චේදය තුළ මේ ගැටුම සමනය කරන්නට කෘෂිකර්ම අමාත්‍යාංශය ගත් උත්සාහයන් පිළිබඳ නිරීක්ෂණ සහ ලද ජයග්‍රහණ මෙන්ම ඒ ඇසුරෙන් සටහන් කල ඉදිරි මඟ පෙන්වන මේ කෘතිය, අදාළ ක්ෂේත්‍රයේ ප්‍රතිපත්ති හා වැඩසටහන් සම්පාදනය කිරීමට මහඟු පිටුවහලක් සපයනු ඇති බව මගේ විශ්වාසය යි.

මෙම විෂය ක්ෂේත්‍රය පිළිබඳ වසර කීපයක සිය නිරීක්ෂණ මත පදනම් වෙමින් මේ කෘතිය සම්පාදනය කරන්නට වෙහෙස වූ අධි පර්යේෂක රේණුකා වීරක්කොඩි මහත්මියට සහ ඊට සහය වූ කාර්යමණ්ඩලයට මගේ කෘතචේදිත්වය ප්‍රකාශ කරන අතරම පෘථිවි තලය මත මානව-වනජීවී සහජීවනය යම් පමණකින් හෝ තහවුරු කරන්නට නූතන මානවයාට ශක්තිය ලැබේවා යි මා ඉත සිතින් ප්‍රාර්ථනා කරමි.

ආචාර්ය ජී. ජී. බන්දුල

අධ්‍යක්ෂ/ප්‍රධාන විධායක නිලධාරී

හෙක්ටර් කොබ්බෑකඩුව ගොවිකටයුතු පර්යේෂණ හා පුහුණුකිරීමේ ආයතනය

01. හැඳින්වීම

වසර පනහකට ආසන්න කාලයක් පුරා නො විසඳුණු "ශ්‍රී ලංකාවේ අලි-මිනිස් ගැටුම" තවමත් සාකච්ඡාවට බඳුන් වන හා දිනෙන් දින උග්‍ර වන ජාතික ව්‍යාසනයක් බවට පත් වී තිබේ. ඒ අතරතුර, "කෘෂිකාර්මික බෝග වගාවන්හි වනජීවී හානි" යන මාතෘකාව සාකච්ඡාවට බඳුන්වන්නේ අලි-මිනිස් ගැටුමට අමතර ව වෙනත් වන ජීවින් බෝග වගාවන් ආක්‍රමණය කිරීම ආශ්‍රිත ව නිර්මාණය වී ඇති මානව-වන ජීවී ගැටුම ප්‍රමුඛ කෘෂිකාර්මික ගැටලුවක් ලෙස මතු කරවමිනි.

මානවයාගේ සමාජ, ආර්ථික හෝ සංස්කෘතික ජීවිතයට, වනජීවී ගහනය සංරක්ෂණයට, හෝ පරිසරයට අහිතකර බලපෑමක් එල්ල කරන මිනිසුන් සහ වනජීවීන් අතර සිදුවන ඕනෑම අන්තර්ක්‍රියාවක් මානව-වනජීවී ගැටුම ලෙස 2004 දී ස්වභාවධර්මය සඳහා වූ ලෝක ව්‍යාප්ත අරමුදල විසින් නිර්වචනය කර ඇත. සමාජ-ආර්ථික හා පාරිසරික දෘෂ්ටිකෝණයන්ගෙන් විමසුමට ලක් විය යුතු මෙම සංවේදී ගැටලුව 2016 වර්ෂයේ සිට හෙක්ටර් කොබ්බෑකඩුව ගොවි කටයුතු පර්යේෂණ හා පුහුණුකිරීමේ ආයතනයේ (හෙ.කො.ගො.ප.පු.ආ.) වැඩි අවධානයට ලක් විය. ඒ අනුව, 2015/16 මහා කන්නයේ දී ශ්‍රී ලංකාවේ අග්නි දිග වියළි කලාපීය කුඩා පරිමාණ බඩ ඉරිඟු වගාවේ වනජීවී හානි හේතුවෙන් අහිමි වූ අස්වනු ප්‍රමාණය 5.8%ක් ලෙස ද එය සමස්ත බඩ ඉරිඟු වගාවේ අස්වනු හානිවලින් 22%ක් බව ද තක්සේරු කොට තිබේ (වීරක්කොඩි, 2019). දෙවනුව, ඌව සහ නැගෙනහිර වනජීවී කලාපය ආශ්‍රිත

මානව-වන ජීවී ගැටුමෙහි ස්වභාවය, තත්ත්වය සහ ප්‍රවණතා පිළිබඳ සමාජ විද්‍යාත්මක ගවේෂණයක නියැලෙන එම ආයතනය (දිසානායක ඇතුළු පිරිස, 2019) ආහාර බෝග වගාවේ දී වනසතුන්ගෙන් සිදුවන බලපෑම ගොවි ප්‍රජාවේ දෘෂ්ටිකෝණයෙන් විග්‍රහ කිරීම කෙරෙහි වැඩි බරක් තබන ලදී.

මෙයට සමගාමීව, කෘෂිකර්ම අමාත්‍යාංශය විසින් 2019 සහ 2020 වසරවල දී හෙ.කො.ගො.ප.පු. ආයතනය ඇතුළු මෙම ගැටලුව හා සම්බන්ධිත පාර්ශවකරුවන්ගේ සහභාගීත්වයෙන් සාකච්ඡා වට ගණනාවක් පවත්වන ලදී. එම සාකච්ඡා වට අවසානයේ ඉදිරිපත් වූ එක් ප්‍රධාන යෝජනාවක් වූයේ වනජීවී හානි පිළිබඳ දීප ව්‍යාප්ත අධ්‍යයනයක ප්‍රතිඵල මත පදනම් වෙමින් වැඩි වශයෙන් බෝගවලට හානි කරන වනජීවීන් සංරක්ෂිත වනජීවීන්ගේ නාම ලේඛනයෙන් ඉවත් කර එය යාවත්කාලීන කළ යුතු බවයි. හෙ.කො.ගො.ප.පු. ආයතනය වෙත එම දීප ව්‍යාප්ත අධ්‍යයනය දියත් කිරීමේ වගකීම පවරුණු ද එවකට පැවති කොවිඩ්-19 වසංගත තත්ත්වය හමුවේ එම අවස්ථාව මඟ හැරුණි. කෘෂිකර්ම අමාත්‍යාංශය පැවත් වූ සාකච්ඡා වටවලට සමගාමී ව ගොවිජන සංවර්ධන කොමසාරිස් ජනරාල්වරයා විසින් "කෘෂිකාර්මික ප්‍රදේශවල වගාවන්ට වන සතුන්ගෙන් සිදු වන හානි නිසා මතු වන ගැටලු අවම කිරීම සම්බන්ධයෙන් තිරසාර වැඩපිළිවෙළක් සකස් කිරීම" යන උධ්‍යතය යටතේ දිවයිනේ සියලු ගොවිජන සේවා මධ්‍යස්ථාන වෙතින් යෝජනා රැස්

කර තිබුණි. එම දත්ත පදනම් කරගනිමින් හෙ.කො.ගො.ප.පු. ආයතනය වනජීවී හානි පාලනය කිරීමේ ක්‍රමවේදයන් ලැයිස්තු ගත කරන ලදී. ඉන් අනතුරුව, “කෘෂිකාර්මික බෝග වගාවේ දී සිදුවන වනජීවී හානි අවම කිරීම” යන මෑයෙන් 2022.12.29 දින කෘෂිකර්ම අමාත්‍යාංශය විසින් හෙ.කො.ගො.ප.පු. ආයතනයේ දී වැඩිමුළුවක් පැවැත් විය. එහි දී මෙම ගැටලුව නැවත සාකච්චාවට බඳුන් කෙරිණි. වර්ෂ 2016 සිට 2023 දක්වා මේ විෂය සම්බන්ධයෙන් පැවති සංසදවලට සහභාගිවීමෙන් හා විවිධ අභ්‍යාසයන් හි නිරත වීමෙන් රැස්කරගත් දැනුම හා තොරතුරු මත පදනම් ව මෙම ගැටලුව කළමනාකරණය සම්බන්ධයෙන් කරන ලද නිරීක්ෂණ සහ නිර්දේශ මේ වාර්තාවේ අඩංගු වේ.

2. නිරීක්ෂණ

2.1. ගැටලුවට පූර්ණ වශයෙන් වගවන පාර්ශ්වයක් හෝ සිටීම

මානව-වනජීවී ගැටුම කළමනාකරණය සම්බන්ධයෙන් වින්දිත මානව ප්‍රජාවේ අපේක්ෂාවන් දෙසාකාර වේ. එනම්, අලි-මිනිස් ගැටුමේ දී වන ජීවී සංරක්ෂණ දෙපාර්තමේන්තුව ඊට වගවනු ඇතැයි බලාපොරොත්තුවන ප්‍රජාව වෙනත් වනජීවීන් විසින් බෝග වගාවන් ආක්‍රමණය කිරීම වළක්වාලීමේ වගකීම කෘෂිකර්ම අමාත්‍යාංශය වෙත පැවරීමක් දක්නට ලැබේ. මතු සාරාංශගත කර ඇති ආකාරයට, ශ්‍රී ලංකාවේ කෘෂිකාර්මික ප්‍රදේශවලින් වාර්තාවන මානව-වනජීවී ගැටුමේ ස්වභාවය සරල නොවේ. එහි අහිතකර විපාක ද දිනෙන් දින වර්ධනය වෙමින් පවතී. ආහාර බෝග විනාශය

නිසා ආහාර සුරක්ෂිතතාවයට ඇති වන අහිතකර බලපෑම වළක්වා ගැනීම වෙනුවෙන් වායු රයිෆල්, විදුලි වැට වැනි පාලන ක්‍රම කෙරෙහි කෘෂිකර්ම අමාත්‍යාංශයේ අවධානය යොමු වුවද මෙම ගැටුම කල්පවත්නා ලෙස කළමනාකරණය කිරීම සඳහා යෝජිත විද්‍යාත්මක මූලපිරිමි කෙරෙහි නිසි අවධානය යොමු වූ බවක් දක්නට නො ලැබේ. නිරීක්ෂිත කාලය තුළ කෘෂිකර්මය විෂය භාර අමාත්‍යවරු සහ ලේකම්වරු විටින් විට වෙනස්වීම මේ විෂය සම්බන්ධයෙන් කෘෂිකර්ම අමාත්‍යාංශය දැරූ වගකීමේ අඛණ්ඩභාවය සහ ඒකාග්‍රතාවය බිඳ වැටෙන්නට හේතු විය. ගැටලුව කළමනාකරණය වෙනුවෙන් සාධනීය පියවරයන් ගැනීමේ කාර්යභාරයට උරදෙන පූර්ණ හිමිකරුවෙකු නොමැති වටපිටාවක් තුළ මිනිසා මෙන් ම වන සතුන් ද හිංසනයට ලක්වීම හා මරණයට පත්වීම බේදජනක ය.

2.2. මානව වනජීවී ගැටුමේ මූල හේතු, විවිධත්වය හා සංකීර්ණ ධ්ව කෙරෙහි හිසි අවධානයක් යොමු නොවීම

මෙතෙක් සිදුකළ දළ විශ්ලේෂණවලට අනුව රිලවා, වඳුරා, වල් ඌරා, අලියා, ඉත්තෑවා, දඬු ලේනා සහ මොනරා වැඩි වශයෙන් බෝග වගාවන්ට හානි කරන වනජීවීන් ලෙස හඳුනා ගෙන තිබේ. එම වනජීවීන් හානි කරන බෝග වර්ග, හානියට ලක්වන බෝග වර්ධන අවධි සහ හානි කරන බෝග කොටස්, හානිවලට ලක්වන දවසේ කාලය යනා දී ලෙස බෝග හානිවල ස්වභාවය විවිධත්වයක් උසුලයි.

වනජීවීන් වගා බිම් ආක්‍රමණය කරන ස්වරූපය අනුව ද මෙම ගැටලුව සංකීර්ණ වේ. වඳුරා, රිලවා, සහ දඬු ලේනා ශාක මතින් පැමිණ වගා බිම් ආක්‍රමණය කරන අතර මොනරා පියාසර කර වගා බිම් වෙත පැමිණේ. වල් උරා, අලියා, සහ ඉත්තෑවා ඇවිදගෙන එන වනජීවීන් වේ. එබැවින්, වනජීවීන් වගා බිම් ආක්‍රමණය කරන අකාරය අනුව ද තෝරාගත යුතු පාලන ක්‍රම වෙනස් වේ. ඒ හැරුණු කොට එම වනජීවීන්ගේ ආහාර රටාවන්, වාසස්ථාන, හැසිරීම් විලාසයන් යනා දී ජෛව-පාරිසරික ලක්ෂණ මෙන්ම රටේ පවතින කෘෂි පාරිසරික තත්ත්වයන් අනුව බෝග පද්ධතිවල විශාල විවිධත්වයක් දක්නට ලැබේ. මානව-වනජීවී ගැටුම කෙරෙහි මානවයාගේ දායකත්වය ද විවිධාකාර වේ. එසේ වුවද, නිරීක්ෂිත කාල පරිච්ඡේදය තුළ මෙම ගැටලුව කළමනාකරණය කිරීම අරබයා ගනු ලැබූ පියවරයන් තුළ මෙම විවිධත්වය, ගැටලුවට මූල හේතු හා ඉන් පැන නැඟී ඇති සංකීර්ණබව ආමන්ත්‍රණය කිරීමට සමත් ක්‍රමෝපායයන් අඩංගු නොවේ.

2.3. වනජීවී අපහරණය මෙම ගැටලුවට එකම විසඳුමය යන මතයේ එල්ල කිරීම

දශකයකට වඩා වැඩි කාලයක් පුරා වර්ධනය වූ මානව-වන ජීවී ගැටුම නිරාකරණය කිරීම සඳහා බොහෝ පාර්ශවයන් කෙටි කාලීන විසඳුම් කෙරෙහි බලාපොරත්තු තබනු දක්නට ලැබුණි. විශේෂයෙන් සමහර රටවල් සිදු කරන ආකාරයට වන ජීවීන් අපහරණය කිරීම කෙරෙහි වැඩි අවදානයක් යොමු වූ බව නිරීක්ෂණය විය. වනජීවීන් විදේශීය සත්ත්වෝද්‍යාන වෙත පිට මං කිරීම,

සොසේජස් වැනි මාංශ ආහාර නිෂ්පාදනය කිරීම සඳහා හෝ වන ජීවීන් අපහරණය කිරීම යනාදී මතයන් විටින් විට ඉදිරිපත් වීම මගින් ඒ බව ගම්‍ය විය. ඊට එරෙහිව, සත්ත්ව අවිහිංසාව සහ සත්ත්ව අයිතිවාසිකම් සුරැකීම වැනි වටිනාකම් සමාජගත වෙමින් සහ ඒවා යම්තාක් දුරට ආයතනගත වෙමින් පැවතුනි.

එවැනි පසුබිමක් තුළ, කෙටි කාලීන ගහන පාලනය උදෙසා වන ජීවී අපහරණය කෙරෙහි දැඩි විශ්වාසයකින් කටයුතු කිරීමෙන් මෙම ගැටලුව විසඳා ගැනීමට අවැසි පසුබිම සකස්වීමට බාධා පැමිණුණු අතර සාකච්ඡා ප්‍රවේශයක් සැලසුම් කිරීමේ අවස්ථාව ඉන් මහ හැරී ගිය බවට වැඩි බරක් තැබිය හැකි ය.

2.4. “වනජීවී අපහරණය ප්‍රයෝගිකත්වයෙන් බැහැර ක්‍රමවේදයක් ය” යන අතවබෝධය

ජෛව විවිධත්වය පිළිබඳ සම්මුතියේ ශ්‍රී ලාංකීය පැතිකඩ තුළ සඳහන් වන ආකාරයට මානව-වන ජීවී ගැටුම ජෛව විවිධත්වය වෙනස් වීමට ප්‍රධාන හේතුවකි. අනෙකුත් රටවල වනජීවී ගහන පාලනය විද්‍යාත්මක ප්‍රවේශයන් තුළින් ඉමහත් පරීක්ෂාකරී ලෙස සිදුකරන කාර්යයක් වන අතර එය දිගු කාලීන ප්‍රතිඵල ජනනය කරන විද්‍යාත්මක ප්‍රවේශයක් ඔස්සේ සිදු කළ යුතු බව ඉන් අවධාරණය කරනු ලබයි.

එමෙන් ම, ශ්‍රී ලංකාවේ පවතින ආගමික හා සංස්කෘතික වටපිටාව තුළ හා ඒ හා සබැඳි දේශපාලනික තීර අතීතව හමුවේ සතුන් අපහරණය කිරීම සම්බන්ධයෙන් ප්‍රතිපත්තිමය තීරණවලට එළඹෙනු

ඇතැයි බලාපොරොත්තු විය නො හැකි ය. බිම් මට්ටමේ පවතින තත්ත්වය ඊට සාක්ෂ්‍ය දරයි.

සමාජය තුළ මුල් බැස ගත් ආගමික හා සංස්කෘතික පරිසරය ද සත්ත්ව අපහරණයට එරෙහි වේ. උදාහරණයක් ලෙස, රිලවා සංරක්ෂිත ජීවියෙක් නොවී සිටියදීත් රිලා ගහනය වර්ධනය වෙමින් පවතී. එබැවින්, මොණරා සහ දඹු ලේනා ආරක්ෂිත ලේඛනයෙන් ඉවත් කළ යුතු බවට නිරන්තරයෙන් යෝජනා ඉදිරිපත් වුව ද ආරක්ෂිත ලැයිස්තුවෙන් ඉවත් කළ පමණින් ඔවුන්ගේ ගහනය පාලනය වනු ඇති බව අපේක්ෂා කළ නො හැකි ය. මොණර බිත්තර එකතුකර විනාශ කිරීම මගින් මොණර ගහනය පාලනය කිරීමට දැරූ අසාර්ථක ප්‍රයත්නයක් පිළිබඳව ද එක්තරා සාකච්ඡාවක දී තතු අනාවරණය විය. සමස්තයක් ලෙස, වන සත්ත්ව අපහරණය නීති විරෝධී, පිළිගත නොහැකි, අපහසු, තිරසාර නොවන, පාරිසරික වශයෙන් විනාශකාරී සහ අකාර්යක්ෂම ක්‍රමය කි. මේ සියලු කාරණාවලින් ගම්‍ය වන්නේ ආයතනගත /සංවිධානාත්මක වනජීවී අපහරණය ශ්‍රී ලාංකීය සමාජයට නො ගැළපෙන බවයි.

විද්‍යාඥයන් සඳහන් කරන ආකාරයට පෘථිවිය ‘ඇන්ත්‍රොපොසින්’ හෙවත් මානව ආධිපත්‍යය සහිත නව භූ විද්‍යාත්මක යුගයට ඇතුළු වී තිබේ. ඒ අතරතුර, මානවයා විසින් පෘථිවියේ තිරසාරභාවය පිළිබඳ කතිකාවක නියැලේ. මානව-වන ජීවී ගැටුමේ මානව දායකත්වය පිළිබඳ මනා අවබෝධයක් මානවයා සතු ය. වන ජීවීන් හා සහ-ජීවනය වර්ධනය කරන්නට තරම් ඔහු සවේනනික ය. ඉහතින් දැක් වූ ආකාරයට සාකල්‍ය ප්‍රවේශයකට අවතීර්ණ වන්නට අවැසි තාක්ෂණය සහ බුද්ධිය මානවයා

සතු ය. එබැවින් අපහරණය වැනි කෙටිකාලීන, අවිද්‍යාත්මක හා හිංසාකාරී විසඳුම් නොතකා සාකල්‍ය ප්‍රවේශයක් ඔස්සේ මෙම ගැටලුව තිරසාර ලෙස කළමනාකරණය කිරීමට තරම් මිනිසා ශිෂ්ටසම්පන්න විය යුතු ය.

මේ සියලු අවබෝධයන් හමුවේ මානව-වනජීවී ගැටුම කළමනාකරණය කිරීමට අනුගමනය කළ යුතු සාකල්‍ය ප්‍රවේශයක් සංලක්ෂණය විය යුතු මූලිකාංග ඇතුළත් නිර්දේශ මතු දැක් වේ.

නිර්දේශ

3.1. බෝග වගාවේ දී සිදුවන වනජීවී හානි සම්බන්ධයෙන් ගත යුතු ඉදිරි ක්‍රියාමාර්ග කඩිනම් කිරීම සඳහා කෘෂිකර්ම අමාත්‍යාංශය යටතේ විෂයානුබද්ධ ඒකකයක් ස්ථාපිත කිරීම

කෘෂිකාර්මික බෝග වගාවන්ට වනජීවීන් විසින් හානි පැමිණවීම පිළිබඳ ගැටලුව වසර ගණනාවක් තිස්සේ කතාබහට ලක් වූ නමුත් වනජීවීන්ගෙන් සිදුවන වගා හානි මේ වන විට ප්‍රධාන ගොවි ගැටලුව බවට පත් වී ඇති ප්‍රදේශ පවතින බව හෙක්ටර් කොබ්බෑකඩුව ගොවි කටයුතු පර්යේෂණ හා පුහුණුකිරීමේ ආයතනයේ පුහුණු හා ක්ෂේත්‍ර වැඩසටහන් මගින් අනාවරණය වී තිබේ. වනජීවීන්ගෙන් සිදුවන වගා හානි වාර්තාවීම් සහ ඊට විසඳුම් ලබාදෙන ලෙස විවිධ මාධ්‍ය ඔස්සේ නන් දෙසින් ඉදිරිපත් වන ඉල්ලීම් මගින් ද සනාථවන්නේ මෙම ගැටලුව කළමනාකරණය කිරීම වඩාත්

සංවිධානාත්මක හා ඉලක්කගත අභ්‍යාසයක් ලෙස දියත් වී නොමැති බවයි. මෙම විෂය පථය සම්බන්ධයෙන් සිදු කළ

විවිධ අභ්‍යාසවලින් රැස් කළ දත්තවලට අනුව, වනජීවී හානි පාලනය කිරීම සඳහා ක්ෂේත්‍ර මට්ටමේදී විවිධ පාලන ක්‍රම භාවිතා කරන/කළ හැකි බව සනාථ වේ (ඇමුණුම 1). එසේ වුවද, නිරීක්ෂිත වසර කිහිපය පුරාවට ගැටලුව විග්‍රහ කිරීමට උත්සාහ කිරීම හැරුණුකොට ඊට විසඳුම් ලබාදීමට අපොසොසත් වී තිබේ. ඊට අඛණ්ඩ අවධානය යොමුකරන හා එය ආමන්ත්‍රණය කිරීම අනිවාර්ය වගකීමක් ලෙස පැවරුණු පාර්ශවයක්/ආයතනික ව්‍යුහයක් නො පැවතීම ඊට මූලික හේතුවක් වී තිබේ. එබැවින් රටේ ප්‍රධාන ගොවි ගැටලුවක් වන මානව-වනජීවී ගැටුම තවදුරටත් වන සංරක්ෂණ විෂයයක් පමණක් හෝ වනජීවී සංරක්ෂණ විෂයයක් හෝ නොව ගොවි කටයුතු සංවර්ධනයට බාධා පමුණුවන

ගැටලුවක් සේ සලකා කටයුතු කිරීමට කෘෂිකර්ම අමාත්‍යාංශය ක්‍රියා කළ යුතු ය. එම සුවිශේෂී කාර්යභාරය පැවරුණු, සියලු පාර්ශවකරුවන් හා සම්බන්ධ වන, කඩිනමින් හා අඛණ්ඩ ව ගැටලුව වෙත සිය ඉලක්කගත අවධානය යොමු කරන, හා සිය කාර්යයන් පිළිබඳ නිරන්තර ප්‍රගති සමාලෝචනයේ නියැලෙන නේවාසික ව්‍යුහයක් කෘෂිකර්ම අමාත්‍යාංශය යටතේ ස්ථාපනය කළ යුතු ය. ගොවිජන-වනජීවී ගැටුම් කළමනාකරණ ඒකකය නමින් එය ස්ථාපනය කිරීමේ ඉඩ ප්‍රස්තා එමට ය. මේ විෂය සම්බන්ධයෙන් උනන්දු වන පාර්ශවයන්ට සම්බන්ධ විය හැකි කේන්ද්‍රීය ව්‍යුහයක් බවට ද එය පත් විය යුතු ය. එය හුදෙක් පරිපාලන නිලධාරියෙකු විසින් මෙහෙයවන තවත් එක් විෂයයක් පමණක් බවට පත් නොවිය යුතු ය. අදාළ විෂය ක්ෂේත්‍රයේ ප්‍රවීණයෙක් හෝ ප්‍රවීණයන් කණ්ඩායමක් විසින් මඟ පෙන්වන හා මෙහෙයවන ක්‍රියාකාරී ව්‍යුහයක් විය යුතු ය. එම

ගැටලුව ආමන්ත්‍රණය කිරීම සඳහා විසිරී පවතින විශේෂඥ දැනුම හා පාරම්පරික ඥානය ඒකරාශී කිරීම හා අවශ්‍ය කටයුතු සඳහා ඉදිරිපත් කිරීම, සැලසුම් සම්පාදනය හා දියත් කිරීම එම ඒකකයේ අනිවාර්ය වගකීම විය යුතු ය.

3.2. බෝග පද්ධති හා/හෝ හානිකර වන ජීවීන් ඉලක්ක කර ගත් සමෝධානිත පළිබෝධ පාලන ක්‍රම හඳුනාගැනීම හා ක්‍රියාත්මක කිරීම

මෙතෙක් සිදු කරන ලද පූර්ව අභ්‍යාසවල අත්දැකීම් අනුව මානව-වනජීවී ගැටුම කළමනාකරණය සඳහා බහුවිධ ප්‍රවේශයක් අනුගමනය කළ යුතු බව නිශ්චිත ය. එනම්, තාක්ෂණය, ප්‍රතිපත්ති, නවෝත්පාදන, අධ්‍යාපන, දත්ත කළමනාකරණ, සන්නිවේදන, පර්යේෂණ, පුහුණු වැනි ක්ෂේත්‍ර රැසක සම්බන්ධීකරණය සහිත ව ඊට ප්‍රවේශ විය යුතු ය. ඒ සඳහා අදාළ ක්ෂේත්‍රයන් හි ආයතන අතර සම්බන්ධීකරණය අත්‍යවශ්‍ය වන අතර එම ක්ෂේත්‍රයන් පිළිබඳ විශේෂඥ දැනුම මත පදනම්වීම අනිවාර්ය වේ. එබැවින්, ගොවිජන-වනජීවී ගැටුම් කළමනාකරණ ඒකකය මගින් මෙම සමස්ත සම්බන්ධීකරණ වගකීම දරමින්, හානිකර වනජීවීන්ගේ ජෛව විද්‍යාත්මක සාධක, හැසිරීම් රටා, වාසභූමි සහ මිනිසුන්ගේ ආකල්ප කෙරෙහි අවධානය යොමු කර, මෙම ගැටලුව කළමනාකරණය වෙනුවෙන් පියවර ගත යුතු ය. මේ වන විට හෙක්ටර් කොබ්බෑකඩුව ගොවිකටයුතු පර්යේෂණ හා පුහුණුකිරීමේ ආයතනය විසින් ගොවිජන සංවර්ධන දෙපාර්තමේන්තුව

රැස් කළ දත්ත පදනම් කරගෙන ප්‍රධාන ආහාර බෝගවලට හානි කරන වනජීවීන්, වනජීවීහානි බහුල ප්‍රදේශ, හා බෝග හානිවල ක්‍රියාත්මක දළ වශයෙන් ඇස්තමේන්තු කර ඇති බැවින් බෝග පද්ධති හා/හෝ හානිකර වනජීවීන් ඉලක්ක කරගත් විශේෂඥ කමිටු ස්ථාපනය කර එම කමිටුවල මහපෙන්වීම මත සමෝධානිත පාලන ක්‍රම වෙන් වශයෙන් හඳුනා ගෙන දියත් කළ යුතු ය.

උදාහරණයක් ලෙස, රිලවා පොල් වගාවට උග්‍ර හානි පමුණුවන විශාල පළිබෝධකයෙක් ලෙස හඳුනාගෙන තිබේ. කැගල්ල දිස්ත්‍රික්කයේ පමණක් රිලවුන් අති විශාල සංඛ්‍යාවක් සැරිසරන බව ජනතාව විශ්වාස කරන අතර දිස්ත්‍රික් සංවර්ධන කමිටු වාර්තාවලින් ද ඒ බව සනාථ වේ. එය කැගල්ල ජනතාව දැඩි ලෙස පීඩා විදින ප්‍රධානතම ගැටලුවකි. එසේ වුවද, එවැනි අභිමතානුකූල දත්ත මත පදනම් වී තීරණ ගැනීම විද්‍යාත්මක ක්‍රමයට පටහැනි වේ. රිලවුන් පළවා හැරීම සඳහා භාවිත කරන වායු රයිෆල්, වෙස් මුහුණ වැනි මෙතෙක් අනුගමනය කළ පාලන ක්‍රම සාර්ථක නොවන බැවින් රිලවුන් අල්ලා වෙනත් තැනකට රැගෙන ගොස් මුදා හැරීම හෝ වන්ධාකරණයට ලක් කිරීමට ඉක්මන් පියවර ගත යුතු බව ජනතාව යෝජනා කරති. ඒ සඳහා සහාය වන්නට පවා ජනතාව සූදානම්ව සිටිති. එහෙත්, ප්‍රිමාටාවන් පිළිබඳ අධ්‍යයනයන් හි නිරත වන විශේෂඥයන්ට අනුව යම් ප්‍රදේශයක් වාස භූමිය කර ගත් රිලවුන් වෙනත් ප්‍රදේශයකට මුදා හැරීමෙන් ඔවුන්ට එම අලුත් පරිසරයට හුරු වීම අපහසු වී මිය යාමට පවතින ඉඩප්‍රස්තා බහුල ය. එමෙන් ම, රිලවුන් විශාල පරිසර

ප්‍රදේශයක සැරිසරන බැවින් ඔවුන් ගේ ගහනය ඇස්තමේන්තු කළ හැක්කේ හැසිරීම් රටා අධ්‍යයනය කිරීම මගින් පමණි. එනමින්, දිවයින පුරා රිලා ගහනය සංගණනය කළ යුතු ය යන්න ඉදිරිපත් වූ යෝජනාව සාධනීය එකක් වේ. ඒ අනුව, විද්‍යාත්මක අධ්‍යයනයන්ගෙන් තොරව, ඉහත දැක් වූ අභිමතානුකූල සංඛ්‍යා මත පදනම් වී පාලන ක්‍රම අනුගමනය කිරීම මගින් බොහෝ අහිතකර ප්‍රතිඵල ජනනය කරනු ඇත. තවද, රිලවුන් විශාල සංඛ්‍යාවක් අල්ලා ගැනීම, ඔවුන්ට ඔබ්බෙන් වාසස්ථාන සොයාගැනීම හා ඒ සඳහා පහසුකම් සැපයීම පහසු කාර්යයන් නොවේ. එනමුත්, බොහෝ වේදිකා මත නිරන්තරයෙන් මතු කරනුයේ අපහරණය මගින් වනජීවී ගහනය පාලනය කළ යුතු බව යි. එය ශ්‍රී ලාංකීය සමාජ-සංස්කෘතික වට පිටාව, වනජීවී අයිතීන්, දේශපාලන පද්ධති සහ ජෛව විවිධත්වය සම්බන්ධ කාරණා මත පත්‍රය යෝජනාවක් නොවන බව සඳහන් කළ යුතු ය.

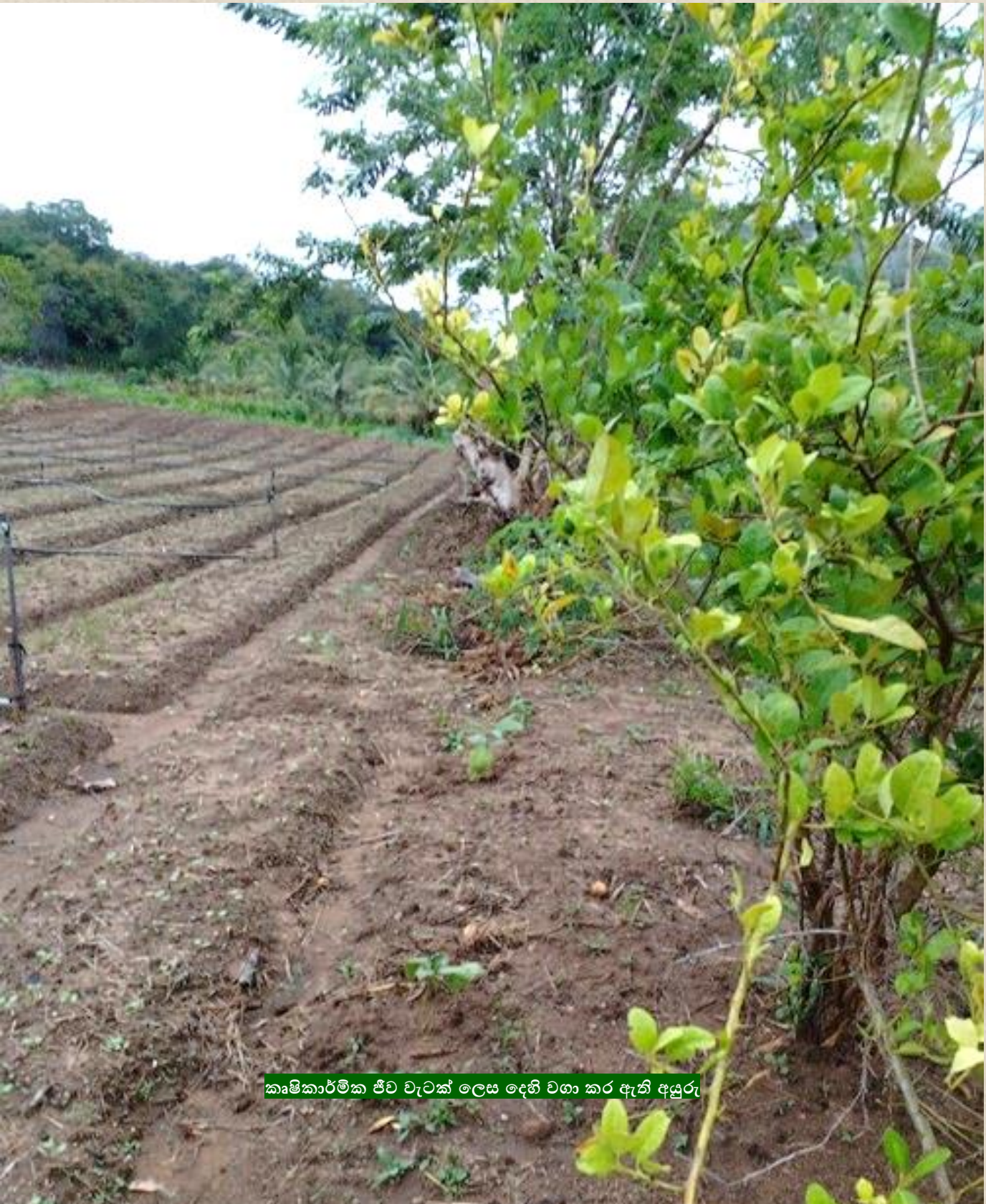
ජපානය වැනි රටවල හෝර්මෝන භාවිතයෙන් රිලවා වැනි මහා පළිබෝධකයන් ගේ උපත් පාලනය කර ගහනය පාලනය කරනු ලබයි. එය යම් මට්ටමකට ශ්‍රී ලංකාව වැනි රටක පවතින සමාජ ආකල්පවලට ආගන්තුක නොවන, ඉහත සාධකවලට සමීප ක්‍රියා මාර්ගයක් ද වේ. විශේෂයෙන්, පොල් ත්‍රිකෝණයේ රිලා ගහනය විශාල වන බැවින්, නව්‍ය, අනුවර්තනය කළ හැකි සහ විශාල පරිමාණයෙන් දියත් කළ හැකි විසඳුම් සංවර්ධනය කිරීම අත්‍යවශ්‍ය වේ. ජනතාව ද ඊට සහය දැක්වීමට සුදානම් වී ඇති සාධනීය තත්ත්වය ප්‍රයෝජනයට ගනිමින් විශාල ගැටලුවක් බවට පත් වී ඇති රිලා භානිය පිළිබඳ ගැටලුව කළමනාකරණය කිරීම සඳහා සමෝධානික ක්‍රියාමාර්ගය

දියත් කිරීම කෙරෙහි අවධානය යොමු කළ යුතු ය. එම සමෝධානික ක්‍රියාමාර්ග වෙත එළඹීම සඳහා විශේෂඥ කමිටු හරහා වනජීවීන්ගේ හැසිරීම් රටා අධ්‍යයනය කිරීම, ගහනය පිළිබඳ ඇස්තමේන්තු කිරීම හා උපත් පාලනය පිළිබඳ පර්යේෂණ සහ නියමු ව්‍යාපෘති දියත් කිරීම යනා දී කෙටි, මධ්‍ය හා දිගු කාලීන ක්‍රියාමාර්ග වෙත එළඹීම කෙරෙහි ගොවිජන-වනජීවී ගැටුම් කළමනාකරණ ඒකකය සිය කඩිනම් අවධානය යොමු කළ යුතු ය. තව ද, අනෙකුත් බෝග පද්ධති/ භානිකර වනජීවීන් සම්බන්ධයෙන් ද එලෙස ම ක්‍රියාකළ යුතු බව නිර්දේශ කෙරේ. එය විශාල අර්බුදයක් ලෙස ගම්‍ය වන මානව-වනජීවී ගැටුම අනුක්‍රමයෙන් විසඳා ගැනීමේ සාධනීය පියවරකි.

3.3. ගොවි බිම් වටලා තහන වගා ආරක්ෂිත වැටවල් ප්‍රවර්ධනය කිරීම

වනජීවීන් වටලෑම වෙනුවට වගාව වටලෑමේ සංකල්පය ආරක්ෂිත වැට මගින් ප්‍රවර්ධනය කරයි. එය ස්ථාවර පිරිවැයක් සහිත නිරන්තර එල දරන ආයෝජනයකි. එමෙන්ම අනුවර්තනය කළ හැකි සහ විශාල පරිමාණයෙන් දියත් කළ හැකි විකල්පයකි. සම්ප්‍රදායික හේන් ගොවිතැන සමඟ දඹු වැට අභාවයට ගොස් ඇතත් උතුරට ආවේනික තල් වැට මෙන් ම අතිශයින් එලදායී ජීව වැට වර්තමානයටත් ප්‍රයෝගික විකල්ප බව දක්නට ලැබේ. ගොවි බිම් වටලා තහන කෘෂිකාර්මික ජීව වැට, සූර්යබල විදුලි වැට, හැකිලිය හැකි විදුලි වැට යනා දී ආරක්ෂිත වැටවල් ගණනාවක් ඇමුණුම 1 මගින් යෝජනා කර තිබේ.

ජීව වැට

කෘෂිකාර්මික ජීව වැටක් ලෙස දෙහි වගා කර ඇති අයුරු

විශේෂයෙන් කෘෂිකාර්මික ජීව වැට කෘෂිකර්ම අමාත්‍යාංශය (කෘෂිකර්ම දෙපාර්තමේන්තුව) තුළින් ම ප්‍රවර්ධනය කළ හැකි ය. සාර්ථක ජීව වැටක් පිළිබඳ අත්දැකීමක් සහිත පත්‍රිකාවක් හෙක්ටර් කොබ්බෑකඩුව ගොවිකටයුතු පර්යේෂණ හා පුහුණුකිරීමේ ආයතනය මගින් ප්‍රකාශයට පත් කර ඇත. ජීව වැට, ඇවිද එන වනජීවීන් ගෙවතු සහ කුඩා පරිමාණ බෝග වගාවන්වලට ඇතුළු වීම වැලැක්වීම සඳහා උචිත, අමතර වාසි සහිත විකල්පයකි.

"ඔබගේ කුඹුරට අලින්ගෙන් තර්ජනයක් පවතී නම් ඔබ ගොවි සමිතිය මගින් කුඹුරු විදුලි වැටක් නිර්මාණය කරගැනීමෙන් ඔබේ කුඹුරු යාය ආරක්ෂා කරගත හැකි ය. කුඹුරු විදුලි වැට ස්ථාපනය සහ නඩත්තුව පූර්ණ වශයෙන් ම ගොවීන් විසින් සිදු කරනු ලබයි. එය ස්ථාපනය වන්නේ කුඹුරු යායේ මායිමේ ය. එය කාලීන වැටකි. එය වගාව ආරම්භයේ ඉදිවන අතර අස්වැන්න නෙළන කළ හකුලා රිලභ කන්නය තෙක් ගමේ හි සුදුසු ස්ථානයක තැන්පත් කෙරේ. කුඹුරු යායක විදුලි වැටක් ස්ථාපනයට ගතවන්නේ දවසක පමණ කාලයකි. එය හකුලා ඉවත් කිරීමට වරුවක පමණ කාලයක් ගත වේ. කුඹුරු විදුලි වැට, කුඹුරු රැකීමේ අවශ්‍යතාවය සැලකිය යුතු ප්‍රමාණයකින් අඩු කරයි. ගොවිජන සේවා දෙපාර්තමේන්තු කාර්යාල හරහා කුඹුරු විදුලි වැට ස්ථාපනයට අවශ්‍ය කටයුතු සිදු කරයි".

හණ ශාකය වගා කළ ජීව වැටක දර්ශනයක්

සෘතුමය වගා ආරක්ෂක විදුලි වැට: ගොවිජන සංවර්ධන දෙපාර්තමේන්තුවේ වකුලේබ අංක 07/2022 අනුව, කුඹුරු ඉඩම්වල වගා කරන වී හා කෙටි කාලීන බෝග ආරක්ෂා කිරීම සඳහා සෘතුමය වගා ආරක්ෂක වැට භාවිතා කිරීමට ඉඩ ප්‍රස්තා පවතී. 'කුඹුරු විදුලි වැට' සම්බන්ධයෙන් 'දේශගුණික සුහුරු වාරි කෘෂිකර්ම ව්‍යාපෘතිය' මගින් නිකුත් කළ මාර්ගෝපදේශ සටහනේ මෙලෙස දැක් වේ.

වගා ආරක්ෂක විදුලි වැට

“ඔබගේ ගෙවත්ත සහ නිවසට අලින්ගෙන් තර්ජනයක් පවති නම් සෙසු ගම්වාසීන් ද එක් ව 'ග්‍රාමීය විදුලි වැටක්' ස්ථාපනය කර ගැනීමෙන් ගමෙ හි පිහිටි සියලු නිවෙස් සහ ගෙවතු ආරක්ෂා කර ගත හැකි ය. ග්‍රාමීය විදුලි වැට ස්ථාපනය සහ නඩත්තුව පූර්ණ වශයෙන් ගම්වාසීන් විසින් සිදුකරනු ලබයි. ග්‍රාමීය විදුලි වැට ස්ථිර වැටකි. එය ස්ථාපනය වන්නේ ගෙවතු මායිම්වල ය. ග්‍රාමීය විදුලි වැට මඟින් ඔබට අලින්ගෙන් වන විපත් ගැන බිය සැක නැතිව රාත්‍රියේ සුව නින්දක් ලද හැකි අතර ගම තුළ සෘජු ආරක්ෂාවක් ද සහතික කරයි. ප්‍රාදේශීය ලේකම් කාර්යාලවලින් අදාළ ප්‍රජාවට ග්‍රාමීය විදුලි වැට ස්ථාපනයට අවශ්‍ය කටයුතු සම්පාදනය කරයි”.

ප්‍රිවිවිරාජ් ප්‍රනාන්දු මහතා විසින් රචනා කළ ‘අලි මිනිස් ගැටුම ඵලදායී ලෙස අවම කිරීම සඳහා විදුලි වැට ක්‍රියාත්මක කිරීමේ මාර්ගෝපදේශය’ ට (Guide for Implementing Electric Fence for the Effective Mitigation of Human-Elephant Conflict) මෙම විදුලි වැට ස්ථාපනය පිළිබඳ සියලු තොරතුරු ඇතුළත් කර ඇත.

ඇවිදගෙන එන වන සතුන්ගෙන් ගොවිපළ ආරක්ෂා කර ගනිමින් ඉහත දැක් වූ ආරක්ෂිත වැටවල් භාවිත කිරීමෙන් ගොවියාට වගා භානි කෙරෙහි අවම අවධානයක් යොමු කර සිය කාර්යයන් හි නියැලීමට ඉඩ ඉතිරි කරයි.

වර්ෂ 2030 වන විට රටේ වන භූමිය 30% දක්වා ඉහළ නැංවීම තීරණය කර සංවර්ධන ඉලක්ක අතරට ගැනෙයි. එසේ වුවද, බෝග වගා වසසරිය ඉහළ නැංවීම වන ගහනය භායනය වීම කෙරෙහි දායක වී තිබේ. එමෙන් ම, වන ගහනය භායනය වීමෙන් වන සතුන්ට වාසස්ථාන අහිමි වන අතර ම එය මානව - වනජීවී ගැටුම උග්‍ර වීමට දායක වී ඇති බව අවවාදිත ය. එබැවින්, ආරක්ෂිත වැටවල් ප්‍රවර්ධනය කිරීමට සමගාමී ව, බෝග වගාවන් හි නිෂ්පාදකතාව ඉහළ නැංවීම මෙන් ම සිරස් ගොවිතැන ප්‍රවර්ධනය කිරීම කෙරෙහි කෘෂිකර්ම අමාත්‍යාංශයේ අවධානය යොමු කළ යුතු බව අවධාරණය කරනු ලැබේ.

ජායාරූප - යාපනයේ ගොවිබිම් අරාක්ෂා කරන වැටවල්

ජායාරූප : ජායාරූප පුස්තකාලය, හෙක්ටර් කොබ්බෑකඩුව ගොවි කටයුතු පර්යේෂණ හා පුහුණුකිරීමේ ආයතනය

3.4. නිවැරදි තොරතුරු හා සංඛ්‍යා මත පදනම් ව ප්‍රතිපත්තිමය විධි විධානවල අපැහැදිලි තැන් නිරවුල් කිරීම/ සංශෝධනය කිරීම/නව ප්‍රතිපත්ති සම්පාදනය කිරීම සඳහා හිඟි පියවර ගැනීම

ඇමුණුම 1 සඳහන් කරන ආකාරයට වනජීවී හානි පාලනය ආශ්‍රිත විධි විධානවල අපැහැදිලි තැන් දක්නට ලැබේ. ඒවා තවදුරටත් පවතී නම් ආශ්‍රිත තොරතුරු සහ සංඛ්‍යා මත පදනම් ව නිරවුල් කිරීම හා විද්‍යාත්මක දැනුම පදනම්කර ගනිමින් අදාළ සංශෝධන ඇතුළත් කිරීම කෙරෙහි අවධානය යොමු කළ යුතු ය. විවිධ වේදිකාවන්හි දී අවධානයට ලක් වූ එම අපැහැදිලි තැන් හා යෝජිත සංශෝධන පහතින් දැක් වේ.

1. වනසත්ත්ව හා වෘක්ෂලතා ආරක්ෂක පනතට අදාළ ව නව පළිබෝධකයන් හඳුනා ගැනීම හා ලැයිස්තුගත කිරීම.
2. වනසත්ත්ව හා වෘක්ෂලතා ආරක්ෂක පනතේ සංරක්ෂණය කළයුතු සතුන්ගේ ලැයිස්තුවෙන් මොණරා හා දඹුලේනා ඉවත් කිරීම.
3. හානි පුරන වන්දි ලබාදීම වේගවත් කිරීම හා අලුතින් හඳුනාගත් වනජීවීන් ඇතුළත් කර වගාහානි වන්දි ලබාදීමේ ක්‍රියාවලිය සංශෝධනය කිරීම (පාරිතෝෂික ගෙවීම හෝ මූල්‍ය වන්දි ගෙවීම ඉන්දියාවේ මධ්‍යම සහ ප්‍රාන්ත රජයන් හි නියෝග මඟින් අනුබල දෙන ප්‍රධාන ප්‍රතිපත්තියක් වන අතර බොහෝ

- ප්‍රාන්ත එවැනි ප්‍රතිපත්ති ක්‍රියාත්මක කරනු ලැබේ).
4. වනජීවී වාසස්ථාන හා ඔවුන්ගේ වර්ගාවන්ට අහිතකර බලපෑම් ඇති නොවන ආකාරයට සංවර්ධන යෝජනා සකස් කිරීම හා දියත් කිරීම.
5. වනජීවීන් වෙඩි තබා ඝාතනය කිරීම ප්‍රචාරණය නො කිරීම හා ඊට අනුබල නොදීම.
6. වඳුරන්ට ප්‍රතිරෝධී කසළ බඳුන් (Monkey proof dustbin) ප්‍රවර්ධනය කිරීම.
7. කසළ කළමනාකරණය සඳහා ජීව වායුව නිෂ්පාදනය කිරීම.
8. ගවයන් සඳහා තෘණ භූමි වෙන්කිරීම.
9. වන අලින්නේ ගමන් මාර්ග (Elephant corridors) අවහිර නොකිරීම හා අවහිර වූ ස්ථාන විවෘත කිරීම.

එබැවින්, පළමු නිර්දේශය යටතේ ද සඳහන් කළ පරිදි, ඉහත දැක්වෙන ප්‍රතිපත්තිමය කරුණු ආමන්ත්‍රණය කිරීම සඳහා අදාළ පාර්ශ්වයන් සමඟ සම්බන්ධ වී විශේෂඥ දැනුම මත කටයුතු කිරීම කෙරෙහි ගොවිපන-වනජීවී ගැටුම් කළමනාකරණ ඒකකය සිය කඩිනම් අවධානය යොමු කළ යුතු ය.

ජායාරූපය - වඳුරන්ට ප්‍රතිරෝධී කසළ බඳුනක්

3.5. වනජීවී හානි පාලනය කිරීම සම්බන්ධයෙන් වන සංරක්ෂණ හා/හෝ වනජීවී සංරක්ෂණ දෙපාර්තමේන්තුවලට අදාළ යෝජනා ගණනාවක් ඇමුණුම 1 හි සඳහන් වේ. එනම්;

වනජීවී හානි පාලනය කිරීම සම්බන්ධයෙන් වන සංරක්ෂණ හා/හෝ වනජීවී සංරක්ෂණ දෙපාර්තමේන්තුවලට අදාළ යෝජනා ගණනාවක් ඇමුණුම 1 හි සඳහන් වේ. එනම්;

1. රක්ෂිත හා වනාන්තරවල/රක්ෂිත ගංහා ඇළ ඉවුරුවල/රජයේ ඉඩම්වල අඹ කොස්, දෙල්, වෙරළ, පේර වැනි පලතුරු බීජ වර්ග රෝපණය කිරීම මගින් ආහාර සුලභ කිරීම.
2. වනාන්තරවල ගුණාත්මකභාවය වැඩි කිරීම.
3. රක්ෂිත ඵලී පෙහෙළි කිරීමෙන් වැළකීම.
4. වන වගා ව්‍යාපෘති ප්‍රතිව්‍යුහගතකරණය කිරීම.
5. වනාන්තරවලට අනවසරයෙන් ගවයන් ඇතුළු කිරීම පාලනය කිරීම.
6. වනාන්තරවල ඇති නටඹුන් වැව ප්‍රතිසංස්කරණය කර ඒවායේ ධාරිතාව ඉහළ නැංවීම.
7. ප්‍රාදේශීය වශයෙන් පවතින සුළු වනාන්තර සංරක්ෂණය කිරීම.
8. වනාන්තර ගිනි ලෑම වැළැක්වීම සඳහා කමිටු පත් කිරීම.

ඉහත සඳහන් යෝජනා ඔස්සේ ගම්‍ය වන පොදු මතය වන්නේ වනජීවීන්ගේ

වාසස්ථාන තුළ ඔවුන්ට අවශ්‍ය ආහාර, ජලය හා සුරක්ෂිතභාවය ප්‍රමාණවත් නොවීමෙන් ඔවුන් මිනිස් වාසස්ථාන හා ගොවිබිම් ආක්‍රමණය කරන බවත්, වනාන්තර පරිසරය තුළ එම අවශ්‍යතා සම්පූර්ණ කිරීමෙන් මෙම ගැටුම බොහෝදුරට කළමනාකරණය කළ හැකි බවත් ය. කෘෂිකාර්මික හා අනෙකුත් සංවර්ධන කටයුතු හේතුවෙන් ගුණාත්මක හා ප්‍රමාණාත්මක ලෙස වනාන්තර භායනය වීම මානව-වනජීවී ගැටුමට ප්‍රධාන හේතුවක් බව පොදු පිළිගැනීම යි. එසේ නම්, එය වළක්වා ගැනීමට මෙන් ම දිගු කාලීන වශයෙන් මානව-වනජීවී ගැටුම කළමනාකරණය කිරීම සඳහා ඉහත යෝජනා ක්‍රියාවට නැංවීම බෙහෙවින් ඉවහල් වේ. කෙසේ වුවද, වන සංරක්ෂණ හා/හෝ වනජීවී සංරක්ෂණ දෙපාර්තමේන්තු එම යෝජනා පිළිබඳ කවර මතයක් දරයි ද? ඒවායේ ශක්‍යතාව කෙතෙක් ද? යන අවිනිශ්චිතතාවන් පළමු ව බැහැර කළ යුතු ය.

දෙවනුව, වනජීවී හානි සම්බන්ධයෙන් පැවැත් වූ සමහර සාකච්ඡාවන් හි දී ඉහත විකල්ප ප්‍රශ්න කිරීමට ලක් විය. එනම්, කවර ආකාරයකින් හෝ වන සතුන්ගේ ආහාර සුලභ වීම ඔවුන්ගේ ගහනය තවදුරටත් වර්ධනය වීමට හේතු වනවා මෙන් ම, ඉහත දැක්වෙන යෝජනා ක්‍රියාවට නැංවීම තුළින් වනාන්තර තුළ 'වනජීවී ධාරිතාව' (carrying capacity) ඉක්මවා යා හැකි ය. එබැවින් වන සතුන් සඳහා වනාන්තර ආශ්‍රිත ව ආහාර සුලභ කිරීමට පියවර ගැනීම මානව-වනජීවී ගැටුම කෙරෙහි කවර අන්දමින් බලපායි ද යන්න විමසීමට ලක් කිරීම ගොවිජන-වනජීවී ගැටුම් කළමනාකරණ ඒකකය වගවිය යුතු තවත් ක්ෂේත්‍රයකි. තව ද, මේ

කාරණා සම්බන්ධයෙන් වන සංරක්ෂණ හා වනජීවී සංරක්ෂණ දෙපාර්තමේන්තු සමඟ සම්බන්ධ වී නිගමනයන්ට එළඹීම මඟින් ඇමුණුම 1 වඩාත් ප්‍රයෝගික කාර්ය පත්‍රිකාවක් බවට පරිවර්තනය කිරීමට ද අවස්ථාව සැලසේ.

3.6. මානව-වනජීවී ගැටුම කළමනාකරණයට ඉවහල් වන නවෝත්පාදන දිරිගැන්වීම

අසමාන හා අවිනිශ්චිත ගෝලීය පරිසරයක ශ්‍රී ලාංකීය ගොවිතැනේ පැවැත්ම වෙනුවෙන් එය නව්‍යකරණය විය යුතු බවට බොහෝ මූල සාධක පවතී. නිෂ්පාදකතාව අඩු වීම, වන ජීවී හානි ඇතුළු පූර්ව හා පසු අස්වනු හානි ඉහළ මට්ටමක පැවතීම, යෞවනයන් ගොවිතැනට ආකර්ෂණීය නොවීම, ගොවිතැන මඟින් සිදුවන පරිසර භායනය, ගොවිතැනේ පවතින වෙහෙසකර බව, සහ දේශගුණික විචල්‍යතාව ඉන් ප්‍රධාන කරුණු කිහිපයකි. එබැවින්, මානව-වනජීවී ගැටුම කළමනාකරණය කිරීමේ සාකච්ඡා ප්‍රවේශයකට ඇතුළත්විය යුතු ආකර්ෂණීය, ප්‍රයෝගික, අනුවර්තනය කළ හැකි සහ විශාල පරිමාණයෙන් භාවිත කළ හැකි නවෝත්පාදන බිහිකිරීමේ ප්‍රයත්නයන් එම නව්‍යකරණය හා ඒකාබද්ධ කිරීම අත්‍යාවශ්‍ය වේ.

ඇමුණුම 1 මඟින් මානව-වනජීවී ගැටුම කළමනාකරණය සඳහා බොහෝ සාධනීය යෝජනාවන් ඉදිරිපත් කර තිබේ. පරිසර කළමනාකරණ හා තොරතුරු තාක්ෂණය භාවිතයෙන් හානිය තක්සේරු කිරීම සහ ප්‍රතිපූරණය කිරීම, සතුන් පළවා හැරීමේ නව තාක්ෂණික ක්‍රමෝපායයන් සැකසීම සහ වනජීවී සංවරණ විධි සහ

සීමා හඳුනාගැනීම සහ ඒවා කළමනාකරණය සඳහා නව තාක්ෂණය යොදා ගැනීම එවැනි සාධනීය යෝජනා අතර වේ. ඉංජිනේරු අංශයේ විශ්වවිද්‍යාල, කෘෂිකර්ම පීඨවල ඉංජිනේරු අධ්‍යයන අංශ සහ මෑතක සිට විශ්ව විද්‍යාල පද්ධතියට එකතු වී ඇති තාක්ෂණ පීඨ හරහා මෙම ජාතික අවශ්‍යතාව ඉටු කර ගැනීම කෙරෙහි අවධානය යොමු කළ යුතු ය.

වවුනියා විශ්වවිද්‍යාලයේ මහාචාර්ය විජයමෝහන් ශන්මුගසුන්දරම් විසින් හඳුන්වා දී ඇති අවලම්භනය වන විදුලි වැට, ජාතික ඉංජිනේරු පර්යේෂණ හා සංවර්ධන මධ්‍යස්ථානය මඟින් හඳුන්වා දී ඇති නව නිපැයුම්, කොළඹ විශ්ව විද්‍යාලයේ, පරිගණක විද්‍යාලය විසින් හඳුන්වා දී ඇති දැනට භාවිත විදුලි වැට අක්‍රිය වූ ස්ථාන හඳුනා ගැනීමේ සංවේදක පාදක පද්ධතිය වැනි නවෝත්පාදනවල ශක්‍යතාව ඇගයීමට ලක්කර වනඅලි ඇතුළු අනෙකුත් වන ජීවීන්ගෙන් බෝගවලට සිදුවන හානි වළක්වා ගැනීම සඳහා අනුහුරු කරගැනීම කෙරෙහි අවධානය යොමු කල හැකි ය.

එම නව්‍යකරණය තුළ පාරම්පරික දැනුමට නිසි තැන ලබා දීමේ වටිනාකම ඇමුණුම 1 හි සඳහන් සමහර යෝජනා ඔස්සේ ගම්‍ය වේ. එම යෝජනා අතරට ඇතුළත් වී ඇති ගොම, ගව මුත්‍ර සහ අලි වසුරු භාවිතය මඟින් වන සතුන් පලවා හරිම වැනි පාලන ක්‍රම තුළ ගැබ්ව ඇති පාරම්පරික දැනුම උපහාසාත්මක ලෙස බැහැර කරනු නො වේ. ඒ පරිසර හිතකාමී විකල්පවල නො දකින ගැඹුරක් ගැබ් වී පැවතිය හැකි ය. ඒවායේ ප්‍රයෝගිකත්වය විමසුමට ලක් කර නව්‍යතා එළි දැක්වීමේ හැකියාව අත්හදා බැලිය හැකි ය. සෞඛ්‍යමය වශයෙන් අනාරක්ෂිත බුලත්

විට වෙනුවට ඔසු විට එළි දැක්වෙන්නේ එවැනි උත්සාහයක ප්‍රතිඵලයක් වශයෙනි. එබැවින්, මානව-වනජීවී ගැටුම යනු නවෝත්පාදන බිහි කිරීම වෙනුවෙන් නිර්මාණය වූ තෝතැන්නකි.

තව ද, මෙම ගැටලුවේ විවිධ පැතිකඩයන් පිළිබඳ පර්යේෂණ පැවැත්වීම සඳහා විශ්ව විද්‍යාලවල කෘෂිකර්ම, සමාජ විද්‍යා හා මානව විද්‍යා අධ්‍යයන අංශවල සහයෝගය ලබා ගත හැකි බව අවධාරණය කළ යුතු ය. ඇමුණුම 1 සඳහන් පරිදි, වන වනජීවී පාලනය පිළිබඳ අධ්‍යාපන විෂයයක් හඳුන්වාදීම, විවිධ කෘෂි-පාරිසරික කලාපවල බෝග වගා පද්ධති අනුව පාලන ක්‍රමවේද දියත් කිරීම, හානි අවම කිරීමේ ක්‍රමවේද පිළිබඳ පර්යේෂණ සිදු කිරීම යනාදී යෝජනා දියත් කිරීම සඳහා ගොවිජන-වනජීවී ගැටුම් කළමනාකරණ ඒකකය ඉහත දැක් වූ සහයෝගිතාවන් ප්‍රවර්ධනය කිරීම වැදගත් වේ.

3.7. මානව-වන ජීවී ගැටුම කළමනාකරණය සඳහා උචිත ක්‍රමවේද ප්‍රජාව වෙත සන්නිවේදනය කිරීම

පසුගිය වසර කිහිපය තුළ මානව-වන ජීවී ගැටුමට ඉහළ ප්‍රචාරයක් ලබා දීමට ජන මාධ්‍ය සමත් විය. ඉන් බොහොමයක් මානව ප්‍රජාවට පමණක් හිතැති ප්‍රචාරයන් විය. ඒ අතරතුර මෙම ගැටුම නිරාකරණය නො කළ වගකිව යුත්තන්ට වෝදනා එල්ල විය. වගකිවයුතු පාර්ශ්වයන් ද දැනෙන විසඳුමක් හෝ ප්‍රායෝගික වැඩ පිළිවෙලක් ඉදිරිපත් කිරීමට අසමත් විය.

එබැවින්, මෙම ගැටලුවේ විවිධ පැතිකඩයන් සම්බන්ධයෙන් අදාළ පාර්ශ්වයන් දැනුවත් කිරීම සඳහා ගොවිජන-වනජීවී ගැටුම් කළමනාකරණ ඒකකය පියවර ගත යුතු ය. ඇමුණුම 1 මගින් ඉදිරිපත් කර ඇති පරිදි වනසත්ත්ව හා වෘක්ෂලතා ආරක්ෂක පනතේ විධි විධාන (ලිහිල් කළ යුතු කරුණු) පිළිබඳව ජනතාව දැනුවත් කිරීම, මිනිසා සහ වන සතුන් අතර සහජීවනය තහවුරු වන අයුරින් ආකල්ප වර්ධනය කිරීම, ගොවීන්ට පහසුවෙන් ක්ෂේත්‍රයේ භාවිත කළ හැකි පාලන ක්‍රම භාවිතයට උනන්දු කිරීම, පාලන ක්‍රම පිළිබඳව විසිරි පවතින දැනුම ඒකරාශී කොට ප්‍රයෝගික ව ක්‍රියාත්මක කිරීම සඳහා ප්‍රජාව වෙත ලබාදීම, සම්ප්‍රදායික දැනුම ප්‍රවර්ධනය කිරීම, ගව හිමියන් දැනුවත් කිරීම යනා දී යෝජනා ද සැලකිල්ලට ගනිමින් සුදුසු ප්‍රචාරක/සන්නිවේදන/අධ්‍යාපනික මෙහෙවරක නියැලීමට ද පියවර ගත යුතු ය.

මානව-වනජීවී ගැටුම සම්බන්ධයෙන් හෙක්ටර් කොබ්බෑකඩුව ගොවිකටයුතු පර්යේෂණ හා පුහුණුකිරීමේ ආයතනය දියත් කළ ගවේෂණය ආශ්‍රිත ප්‍රකාශන පහතින් දැක්වේ.

1. මොනර-මිනිස් ගැටුම
2. සම්ප්‍රදායික ක්‍රම භාවිතයෙන් ගොවිපළෙන් වන සතුන් පලවා හැරීම
3. රිළවුන් සහ වඳුරන් බෝගවලට හානි කරන්නේ ඇයි ?

“මිහිතලය මත මිනිස් ජනාවාස ඉදිවෙමින්, කෘෂිකර්මාන්තය හා වෙනත් කර්මාන්ත ව්‍යාප්ත වෙමින්, පාරිසරික දූෂණය උග්‍ර වන තරමට අභිමිචන්තේ වනජීවීන්ගේ වපසරියයි. එබැවින්, මානවයා හා වනජීවීන් අතර පවතින මෙම අවිචිත සටන්වලට අවසානයක් තිබිය නොහැකි ය. මානව-වනජීවී සහජීවනය තහවුරු කිරීම ඊට ඇති හොඳම හා විද්‍යාත්මක විසඳුම යි. මෙම කෘතිය මගින් අවධාරණය කරනු ලබන්නේ ඒකාබද්ධ ප්‍රවේශයක් ඔස්සේ මානව-වනජීවී සහජීවනය තහවුරු කිරීමට පියවර ගැනීමේ ඉක්මන් හා බලවත් අවැසියාවයි”.

Linvar Storage Systems Engineering. (n.d). Monkey Proof Dustbin. Available at Monkey Proof Dustbin | Waste Management linvar.co.za Accessed on 25 January 2024.

National geographic Society. (n.d). Anthropocene. Available at Anthropocene (nationalgeographic.org). Accessed on 05 January 2024.

දිසානායක, ඩී. එම්. ඒ. සී, රත්නායක, ආර්. එම්. ඩී. එච්., රිතානා, එම්. ඩී. එල්. සහ ධර්මවර්දන, ඩී. ටී. පී. එස්. (2019). ශ්‍රී ලංකාවේ උච්ච සහ නැගෙනහිර වනජීවී කලාපවල මානව-වනජීවී ගැටුමට හේතු, ගැටුමේ ස්වභාවය සහ නිව්‍රතාවය. කොළඹ. හෙක්ටර් කොබ්බෑකඩුව ගොවි කටයුතු පර්යේෂණ හා පුහුණුකිරීමේ ආයතනය.

ප්‍රනාන්දු, පී. (2020). අලි-මිනිස් ගැටුම එලදායි ලෙස අවම කිරීම සඳහා ප්‍රජා මූලික විදුලි වැට ක්‍රියාත්මක කිරීම සඳහා මාර්ගෝපදේශය (Guide for Implementing Community based Electric Fences for the Effective Mitigation of Human-elephant Conflict) Available at 2811-2557-Fence Book-Village And Paddy-English.pdf (ccrsl.org) Assessed on 01 June 2024 ලෝක බැංකුව.

විරක්කොඩි, පී. ආර්. (2019). ශ්‍රී ලංකාවේ අග්නිදිග වියළි කලාපයේ කුඩා පරිමාණ බඩ ඉරිඟු නිෂ්පාදනයේ තිරසාරභාවය පිළිබඳ ගැටළු සහ වැඩිදියුණු කිරීමේ අවස්ථා. කොළඹ. හෙක්ටර් කොබ්බෑකඩුව ගොවි කටයුතු පර්යේෂණ හා පුහුණුකිරීමේ ආයතනය.

Dissanayake, S., Fernando, D., Suduwella, C., Dabare, M., Zoysa, K. D., & Keppetiyagama, C. (2018). Sensor Based Fence Breakage Detection System. 2018 18th International Conference on Advances in ICT for Emerging Regions (ICTer). doi:10.1109/ictcr.2018.8615536

ඇමුණුම

ගොවිජන සංවර්ධන කොමසාරිස් ජනරාල් විසින් 2019/08/20 දින සියලුම දිස්ත්‍රික් ගොවිජන සංවර්ධන නියෝජ්‍ය/සහකාර කොමසාරිස්වරුන් අමතන ලද ලිපිය මඟින් කෘෂිකාර්මික ප්‍රදේශවල වගාවට හානි කරනු ලබන වන සතුන්ගෙන් වන හානි නිසා මතුවන ගැටලු අවම කිරීම සම්බන්ධයෙන් තිරසාර වැඩපිළිවෙලක් සකස් කිරීම සඳහා එක් රැස් කළ කෙටි කාලීන හා දිගු කාලීන යෝජනා මාලාව (යටින් ඉර ඇදී යෝජනා 2022.12.29 දින හෙක්ටර් කොබ්බෑකඩුව ගොවිකටයුතු පර්යේෂණ හා පුහුණුකිරීමේ ආයතනයේ දී පැවැත් වූ වැඩමුළුවේ දී ඉදිරිපත් වූ නව යෝජනා වේ).

1. වනාන්තර තුළ වන සතුන්ගේ ආහාර අවශ්‍යතා සපුරාලීම

1. රක්ෂිත හා වනාන්තරවල/රක්ෂිත ගංඟා ඇළ ඉවුරුවල/රජයේ ඉඩම්වල අඹ කොස්, දෙල්, වෙරළ, ජේර වැනි පලතුරු හා බීජ වර්ග රෝපණය කිරීම මඟින් ආහාර සුලභ කිරීම
2. වනාන්තරවල ගුණාත්මකභාවය වැඩි කිරීම
  1. රක්ෂිත එළි පෙහෙළි කිරීමෙන් වැළකීම
  4. වන වගා ව්‍යාපෘති ප්‍රතිව්‍යුහගතකරණය
  5. වනාන්තරවලට අනවසරයෙන් ගවයන් ඇතුළු කිරීම පාලනය කිරීම
  6. වනාන්තරවල ඇති නටඹුන් වැව් ප්‍රතිසංස්කරණය කර ඒවායේ ධාරිතාව ඉහළ නැංවීම
  7. ප්‍රාදේශීය වශයෙන් පවතින කඩා වනාන්තර සංරක්ෂණය කිරීම

2. ගොවි බිම්වලට සතුන් ඇතුළුවීම වැළැක්වීම හා වන සතුන් පලවා හැරීම

8. කෘෂිකාර්මික වැට/ජීව වැට ඉදි කිරීම/ ආදර්ශන (හණ/බෝගන්විලා/කටු අන්තාසි/දෙහි/තිබ්බටු/ දුම්කොළ, ඇඹුල් රඹුටන්, වල් අඹ වැනි කෑමට අරුචි ශාක වැවීම)
9. ජලාස්ථික් වැට/ආදර්ශන
10. වගා බිමේ මායිම්වල මී මැසි පෙට්ටි සවි කිරීම
11. දාස්පෙතිය වගා කිරීම
12. සූර්ය බල විදුලි වැට ඉදි කිරීම
13. විදුලි වැට අලුත්වැඩියා කිරීම
14. වගා භූමිය වටකර හැකිලිය හැකි විදුලි වැට ඉදි කිරීම
15. ආරක්ෂිත වගා කුට්/දැල් ගෘහ භාවිතය
16. විදුලි වැට ඉදි කිරීම
17. සුදු ඉටි කොළ එල්ලීම
18. වෙස්මුහුණු බැඳීම/සාරි බැඳීම
19. ස්වභාවික විකර්ෂක භාවිතය
20. ඉලෙක්ට්‍රොනික විකර්ෂක (විදුලි පඹයා) භාවිතය
21. විවිධ පරාසවල/වර්ණ සහිත විදුලි බුබුළු භාවිතය / රතු/කහ LED
22. මිනිස් හැඩයෙන් යුතු පඹයන් සාදා ක්ෂේත්‍රයේ ස්ථාපිත කිරීම
23. පොල් පැලවලට බැරල් බැස්සවීම
24. කිරි අල වගාවට පොල්කටු ළහින් ළහින් වැලලීමෙන් ඉත්තෑවා හා මීයන් පැමිණීම වැළැක්වීම
25. පොල්ගස්වලට රිදී පාට තහඩු සවි කිරීම

26. අලි මාරු වන ස්ථානවල අගල් කැපීම
27. බැලුන්වලට මිරිස්/ගම්මිරිස් කුඩු දමා ගස්වල එල්ලීම
28. වායු රයිමල් භාවිතය හා ඒවා ලබා ගැනීමේ පහසුකම් ඇති කිරීම
29. අලි වෙඩි භාවිතය
30. ශබ්දය භාවිතය/ටක එල්ලීම (දඬුලේනා)
31. වවුලා සඳහා අල්ට්‍රා සවුන්ඩ් උපාංග භාවිතය
32. රතිඤ්ඤා/අහස් කුරු භාවිතය
33. දිය හොල්මන
34. විශාල ගස්වලට මාළු දැල්/ නයිලෝන් දැල් දැමීම
35. ගොම, ගව මුත්‍ර, අලි වසුරු භාවිතය

3. ගහනය පාලනය කිරීම

36. කුඩු භාවිතයෙන් සතුන් අල්ලා වෙනත් ස්ථානවලට/අභය භූමි වෙත මුදා හැරීම
37. නරි බෝ කිරීම/ විලෝපිකයන් (නරියා /කබරගොයා) ආරක්ෂා කිරීම/විලෝපික ගහනය වැඩි කිරීම සඳහා වාසස්ථාන වෙනස්කම්වලට ලක් කිරීම
38. පසු විපරමට යටත් ව වන්ධ්‍යකරණය
39. වන සතුන්ගේ වාසස්ථාන විනාශ කිරීම
40. සතුන් බෝ වීම වැළැක්වීම සඳහා ක්‍රමවත් වැඩපිළිවෙළක් සැකසීම
41. මොණර බිත්තර එකතු කිරීම හා වනජීවී දෙපාර්තමේන්තුව මගින් මීලට ගැනීම
42. උගුල් ඇටවීම/ මද්ද ගැහීම
43. හෝර්මෝන භාවිතය මගින් උපත් පාලනය කිරීම
44. වනජීවී කලාප විද්‍යාත්මක කළමනාකරණය කිරීම මගින් වනාන්තරවලට දැරිය හැකි පරිදි වනජීවී ගහන පාලනය
45. රිලවුන්ගේ ගහනය පාලනය කිරීම සඳහා ආහාර සුලභතාවය අඩු කිරීම
46. බෝගවලට ආර්ථිකමය වශයෙන් බලපෑමක් නොවන මට්ටම දක්වා හඳුනාගත් වනජීවී විශේෂ අපහරණය කිරීම (Selective Removal)

4. ප්‍රතිපත්ති සකස් කිරීම හා සංශෝධනය

47. පතුරම් තුවක්කු භාවිතය සඳහා අවශ්‍ය නීතිමය ප්‍රතිපාදන යාවත්කාලීන කිරීම
48. වනසත්ත්ව හා වෘක්ෂලතා ආරක්ෂක පනතේ සංරක්ෂණය කළ යුතු සතුන්ගේ ලැයිස්තුවෙන් මොණරා හා දඬුලේනා ඉවත් කිරීම/වනසත්ත්ව හා වෘක්ෂලතා ආරක්ෂක පනතට අදාළ ව නව පළිබෝධකයන් හඳුනා ගැනීම හා ලැයිස්තුගත කිරීම
49. හානි පූරන වන්දි ලබාදීම
50. ගවයන් සඳහා තෘණ භූමි වෙන්කිරීම/ගව ගාල් ලබා දීම
ගවයන් අයාලේ යොදවන්නන් හට දඬුවම් පැමිණවීම/ දඩ අය කිරීම
51. ගව ආලපාලු සම්බන්ධයෙන් පශු වෛද්‍ය, ගොවි ජන සංවර්ධන, ප්‍රදේශීය සහ, පොලිසිය සම්බන්ධ කරගෙන විධිමත් හා ක්‍රමවත් වැඩපිළිවෙළක් සැකසීම
52. වනාන්තර ගිනි තැබීම වැළැක්වීම සඳහා කමිටු පත් කිරීම

- 53. අලි මුරකරු පත්කිරීම/ සිවිල් ආරක්ෂක බලකා නිලධාරීන් යෙදවීම/ගම් මට්ටමින් සතුන් පලවා හැරීමේ කමිටු පත් කිරීම
- 54. ප්‍රජා සහභාගීත්වයෙන් විසඳුම් ක්‍රියාත්මක කිරීම
- 55. වගා හානි වන්දි සඳහා හඳුනාගත් සතුන් ඇතුළු කිරීම (දැනට සඳහන් ව ඇත්තේ වල් අලි පමණි).
- 56. තෝරාගත් ප්‍රදේශවල වනජීවී මාංශ අලෙවිය හා පරිභෝජනයට ඇති හිතියම බාධා ලිහිල් කිරීම
- 57. සංවර්ධන යෝජනාවල දී වනජීවී වාසස්ථාන ආරක්ෂා කිරීමට කටයුතු කිරීම
- 58. ආයතන අතර ඒකාබද්ධතාව ප්‍රවර්ධනය කිරීම
- 59. වෙඩි තබා ඝාතනය කිරීම ප්‍රවාරණය නො කිරීම
- 60. වනජීවී මාර්ග සංරක්ෂණය (Elephant corridors)
- 61. කසල කළමනාකරණය → ජීව වායුව නිෂ්පාදනය/ වඳුරන්ට ප්‍රතිරෝධී කුණු බක්කි (Monkey proof dustbin)

5. අධ්‍යයන හා පර්යේෂණ

- 62. පරිසරයේ මෘදුකාංග හා තොරතුරු තාක්ෂණය භාවිතයෙන් හානිය තක්සේරු කිරීම හා ප්‍රතිපුරණය කිරීම
- 63. වනජීවී හානි ගණනය කිරීම සඳහා විධිමත් ක්‍රමවේදයක් සැකසීම
- 64. හානි අවම කිරීමේ (නවීන /සම්ප්‍රදායික/ කෙම්) ක්‍රම පිළිබඳ පර්යේෂණ සිදු කිරීම
- 65. ශ්‍රී ලංකාව ම ආවරණය වන අයුරින් රිලවුන් පිළිබඳ සංගණනය කිරීම
- 66. වනජීවීන් පාලන අධ්‍යාපන විෂයයක් ඇති කිරීම
- 67. සතුන් පලවා හැරීමේ නව තාක්ෂණික ක්‍රමෝපායයන් සැකසීම
- 68. විවිධ කෘෂි-පාරිසරික කලාපවල බෝග වගා පද්ධති අනුව පාලන ක්‍රමවේද හඳුනා ගැනීම සහ දියත් කිරීම
- 69. වනජීවී සංවරණ විධි හා සීමා හඳුනාගැනීම හා ඒවා කළමනාකරණය සඳහා නව තාක්ෂණය යොදා ගැනීම

6. සන්නිවේදන (ප්‍රජාව - පාසල් ළමුන් / ගොවි සංවිධාන /වෙනත් සංවිධාන) දැනුවත් කිරීම/පුහුණු කිරීම)

- 70. වනසත්ත්ව හා වෘක්ෂලතා ආරක්ෂක පනතේ විධි විධාන (ලිහිල් කරුණු) පිළිබඳව ජනතාව දැනුවත් කිරීම
- 71. මිනිසා සහ වනජීවීන් අතර සහජීවනය තහවුරු වන පරිදි ආකල්ප වර්ධනය කිරීම
- 72. ගොවීන්ට පහසුවෙන් ක්ෂේත්‍රයේ භාවිත කළ හැකි ක්‍රම භාවිතයට උනන්දු කිරීම
- 73. විසිරි පවතින දැනුම ප්‍රයෝගිකව ක්‍රියාත්මක කරන ගොවියා වෙත ලබාදීම
- 74. සම්ප්‍රදායික ක්‍රම/කෙම් ක්‍රම ප්‍රවර්ධනය කිරීම
- 75. ගව හිමියන් දැනුවත් කිරීම
- 76. ආහාර සංස්කෘතියේ වෙනසක් ඇති කිරීම

**හෙක්ටර් කොඬ්ඔකඩුව
ගොවිකටයුතු පර්යේෂණ හා
පුහුණුකිරීමේ ආයතනය
අංක 114,
විජේරාම මාවත,
කොළඹ 07**

9 786245 973453

ISBN 978-624-5973-45-3